

Konference for kristne og muslimske ledere i Danmark, 17. nov. 2012.
Oplæg ved paneldebat af Bent Hylleberg, tidl. rektor, Baptistkirken i Danmark.

I begyndelsen af 2013 skal de 14 kirker, der hører hjemme i Danske Kirkers Råd, drøfte et oplæg fra en af Rådets arbejdsgrupper: 'Frihed og lige vilkår' om udfyldelsen af Grundlovens § 69. Diskussionsoplægget er skrevet af Erling Tiedemann og mig. Jeg vil ikke her indføre os i tankegangen fra dette oplæg til kirkerne. Jeg vil blot sige tre ting: 1) Det er et oplæg til en ny religionslov, der skitserer en 'økumenisk' løsning – dvs. vi foreslår ikke, at folkekirken fratages nogle af dens nuværende privilegier. 2) Oplægget bygger på den forståelse af Grundlovens § 69, at trossamfundenes 'forhold' skal reguleres ved hjælp af offentlig ret, idet der via lovgivning sikres plads til udøvelse af religion med de rettigheder og pligter, der følger heraf. 3) Samtidigt præciserer vi, at en sådan lovgivning ikke på nogen måde må regulere trossamfundenes interne anliggender. Når Grundlovens § 69 taler om trossamfundenes 'forhold', handler det om relationer til staten og det omgivende samfund. Det handler derimod ikke om nogen samlet 'forfatning' for trossamfundene – modsat § 66, der udtrykkelig taler om en 'forfatning' for Folkekirken.

Tidligere på dagen hævdede Lisbet Christoffersen, at den grundlovssikrede religionsfrihed er primær i forhold til lovgivning. Heri er jeg enig. Med dette som udgangspunkt talte hun for at udfylde § 69 med 'lovgivning for frihedens skyld'. Det er også det perspektiv, der ligger bag Danske Kirkers Råds papir. Men her og nu vil jeg afprøve et andet synspunkt, nemlig at trossamfundene er bedst tjent med 'frihed for lovgivning'. Det er det almindelige synspunkt i min kirkelige tradition. Og følger vi det, betyder det, at Grundlovens § 69 bedst opfattes som et historisk levn fra 1849, som vi ikke bør implementere i dag.

Jeg tager udgangspunkt i fredagens tema: 'Staten – garant eller trussel for trossamfundenes frihed?' Set med Baptistkirkens briller (både her i landet og i det øvrige Europa) har staten gennem århundreder været mere trussel end garant for de såkaldt 'afvigende' trossamfund. Staten i form af 'kirke-staten' eller 'stats-kirken' garanterede ikke frihed til at tænke, tale og tro, når samvittighederne var bundet af andre former for tro end majoritetskirkens bekendelser. Den historie skabte ofte forfølgelser, fængslinger og flygtninge. Historisk set har mindretal aldrig haft meget at takke 'staten' for. Derimod var det ofte folket – repræsenteret ved en frimodig presse, ved klart-seende typer som vores egen Grundtvig og ved almindelige mindretals-kristne, 'dissentere', der – med troens mod – rejste sig mod stats-, konge- og flertalskirkerne.

Det er mit kirkesamfunds historiske perspektiv, der rækker tilbage til reformationen i 1500-tallet – og frem til 1849 i vort eget land. Med grundloven her til lands fik vi en retsstat med religions-frihed, men endnu ikke religions-lighed.

Hvis vi tillige anlægger et samtids-perspektiv på vores omverden, må vi konstatere, at statsmagten mange steder endnu er en trussel for fri religionsudøvelse. Den lovgivning, der de senere år har været undervejs i en række europæiske lande – hvor staten finder det nødvendigt at definere, hvad der forstås ved en traditionel kirke, et trossamfund, en sekt og dét, der er værre – vækker bekymring. Og der er vel også grund til bekymring, når vi oplever, hvordan det danske folketing – med en direkte henvisning til frygten for islam – anser sig forpligtet og kompetent til at udarbejde en lovgivning, hvori man materielt tager stilling til, hvornår der foreligger et trossamfund med fx 'rigtigt uddannede' præster eller imamer – og når man ved lov vil sætte grænser for, hvilke missionærer der kan få opholdstilladelse her i landet.

Med baggrund i denne historiske erfaring og i dette omverdens-perspektiv vil jeg ud fra den optik, der findes i min tradition, svare på spørgsmålet: 'Hvad bør trossamfundene ønske af en eventuel statslig lovgivning om religion?' med tre teser:

Første tese lyder: 1) Folketinget skal ikke lovgive om godkendelse af trossamfund eller udarbejde en samlet religionslov for disse – og heller ikke lægge hindringer i vejen for en fri og lige religionsudøvelse for alle trossamfund.

Staten skal med andre ord være neutral, når det gælder folkets frihed til at samle sig i trossamfund og udøve religion – eller frihed til at leve uden religion. For mig er Grundlovens § 67 derfor primær i forhold til § 69. Grundlovens § 67 lyder som bekendt: 'Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden'. – Denne bestemmelse hører sammen med § 77 om ytringsfrihed, § 78 om foreningsfrihed og § 79 om forsamlingsfrihed til de frihedsrettigheder, der beskyttes af Grundloven. Her er trossamfundenes rettigheder beskyttet tilstrækkeligt.

Tidligere justitsminister Ole Espersen tænkte i disse baner, når han sagde (1999): 'Det er helt ude af takt med tiden at gøre det til en statsopgave at definere, hvad religion er. Det findes der ingen alment accepteret definition af. Derfor bør der blot opstilles nogle få objektive kriterier for en velgørende non-profit forening. Så kan foreningen selv afgøre, om den vil kaldes religion eller ej'. – Derimod er det statens opgave at skabe de videst mulige rammer for at sikre religions-frihed og i et moderne samfund tillige religions-lighed i folket.

Min anden tese lyder: 2) Som trossamfund må vi gøre os klart, hvad vi ønsker af en kommende problem-løsende religionsmodel, der sætter i frihed og sigter på lighed mellem alle trossamfund.

En kommende religionsmodel i et multi-religiøst samfund som vores skal være problemløsende. De historisk betingede problemer, der følger af vores gældende religionsmodel – med én af staten understøttet folkekirke – må løses til

bedste for alle parter. Blandt de aktuelle problemer, der skal løses på kort sigt, vil jeg fremhæve tre: 1) At danske borgere af enhver observans er tvunget til at lade fødsler, vielser og dødsfald registrere af Folkekirken. Den slags bør naturligvis ske ved civile myndigheder i en sækular retsstat. 2) At alle danske – uanset religiøst tilhørsforhold – betaler en andel af lønnen til folkekirken forkyndere. 3) Det er kritisabelt, at alle, der ikke er medlem af folkekirken, automatisk er med til at vælge folkekirken, når vi deltager i valg til Folketinget. Når vi udøver vores pligt som borgere ved et folketingsvalg, bliver vores stemme tillige brugt til et for os væsensfremmed formål – at vælge den største trossamfunds øverste ledelse. – At gennemføre sådanne problem-løsende tiltag medfører ikke nogen forringelse af folkekirken vilkår. Det vil tværtimod virke som en frisættelse af folkekirken til at være kirke i folket – mere end at være 'religionsanstalt' for alle i folket.

En fremadrettet religionsmodel skal ikke blot sikre religionsfrihed, men også religions-lighed for alle trossamfund – små som store. Det er godt for folkekirken, at Grundlovens § 66 nu kommer i spil. Grundlovens § 69 havde aldrig set dagens lys i 1849, hvis ikke § 66 var blevet formuleret – vel mest på grund af knaphed på tid, da Grundloven skulle vedtages. Men når begge paragraffer findes, så må det være kronologisk korrekt, at Folkekirken nu først udstyres med selvstændighed som forudsat i § 66. Dernæst må folkekirken indgå på lige fod med de øvrige trossamfund i en samtale om, hvordan en fremadrettet religionsmodel kan se ud. Hvis § 69 skal i spil, må det være den mest optimale måde at gøre det på i en retsstat, der vil sikre 'lige vilkår' for alle trossamfund.

Min tredje tese lyder: 3) Religionerne – og trossamfundene – må sættes fri til at spille en konstruktiv rolle i samfundsdebatten og udviklingen af såvel det danske som det internationale samfund.

Hvis trossamfundene bliver sat fri fra staten – når det gælder registrering af trossamfund og lovgivning for trossamfund – kan trossamfundene frit spille en betydelig rolle i det offentlige rum. Tro og religiøs praksis spiller en ligeså afgørende rolle for et samfunds udvikling – dvs. for opbygningen af et samfunds grundlæggende værdier – som fx de politiske ideologier, den filosofiske tænkning og de kulturelle strømninger. At adskille tro fra samfunds-opbygningen er at skære sjælen ud af folkets krop – det ender ånd-løst. At medtage trossamfundenes bidrag til en fælles dagsorden skaber et rigere folk. Det gælder, hvor trossamfund spiller demokratisk og konstruktivt med, men det gælder også, når statsmagten bør kritiseres og lovgivningen debatteres. Som trossamfund har vi vores plads på torvet i det offentlige rum, hvorfra vi må tale om frihed, om lighed (om 'lige vilkår' for alle) og om fred (broderskab) til gavn for den politiske virkelighed, vi selv er en del af. Adskil derfor stat og trossamfund – men bland tro, politik og ideologier af enhver art for at skabe det største gode.